

EELNÕU

01.10.2021

KALANDUS 2022-2025

ÜHISPROGRAMM

Sisukord

1	Sissejuhatus.....	3
2	Programmi juhtimiskorraldus.....	3
3	Programmi eesmärk, mõõdikud ja eelarve.....	5
4	Olukorra lühianalüüs.....	7
5	Meetmed, tegevused ja teenused	9
5.1	Kestlik kalandus.....	9
5.1.1	Kutseline kalapüük.....	10
5.1.2	Vee-elusressursside töötlemine ja turustamine	12
5.1.3	Vesiviljelus	14
5.1.4	Euroopa Merendus- ja Kalandusfondi keskkonnakaitsemeetmete rakendamine	16
5.1.5	Kalavarude ja -püügi haldamise ja kaitse korraldamine	16

1 Sissejuhatus

Tulemusvaldkond	Põllumajandus ja kalandus
Tulemusvaldkonna eesmärk	Eesti toit on tarbijate poolt eelistatud, elukeskkond on hoitud, toidusektori ettevõtted on edukad ning maa- ja rannakogukondade elujõud kasvab.
Tulemusvaldkonna vastutaja	Maaeluministeerium
Valdkonna arengukava	Põllumajanduse ja kalanduse valdkonna arengukava aastani 2030
Valdkonna arengukava visioon	Eesti toit on hinnatud ja maal on hea elada.
Programmi nimi	Kalandus
Programmi eesmärk	Kestlik kalandus, mis tagab sektori konkurentsivõime ning kalavarude säästliku majandamise.
Programmi periood	2022–2025
Vastutaja	Maaeluministeerium
(kaasvastutaja)	Keskkonnaministeerium
Kaasvastutajad (MeM ministeeriumi valitsemisala asutused)	Põllumajanduse Registre ja Informatsiooni Amet (PRIA), Põllumajandus- ja Toiduamet (PTA)
Kaasvastutajad (KeM ministeeriumi valitsemisala asutused)	Keskkonnaamet (KeA)

Kalavarud on rahvuslik rikkus, mida tuleb kasutada säästlikult. Seetõttu tuleb kalavarude kasutamist ja kaitset korraldada viisil, mis tagab varude kestlikkuse, võimaldades samas saada nende kasutamisest võimalikult suurt sotsiaalset ja majanduslikku tulu. Kalanduse majanduslike eesmärkide täitmiseks on oluline luua tingimused elujõulisele ja konkurentsivõimelisele vesiviljelus-, kalapüügi- ja vee-elusressursside töötlemise sektorile, pöörates enim tähelepanu tootlikkuse tõstmisele ja lisandväärtuse kasvule. Kalanduse programmiga aidatakse nende eesmärkide saavutamisele kaasa.

2 Programmi juhtimiskorraldus

Kalanduse programm on kahe ministeeriumi ühisprogramm, mis hõlmab mõlema ministeeriumi kalandusvaldkonna vastutusala kirjeldusi, mõõdetavaid väärtusi ning eelarvetebeleid. Ühisprogrammi kinnitavad maaeluminister ja keskkonnaminister käskkirjaga vastavalt pädevusjaotusele.

Programm on arengukavas „Põllumajanduse ja kalanduse valdkonna arengukava aastani 2030“ seatud alaeesmärgi rakendamiseks vajalikke meetmeid ja tegevusi kirjeldav dokument.

PõKa 2030 VISIOON:

Eesti toit on hinnatud ja maal on hea elada

ÜLDEESMÄRK

Eesti toit on eelistatud, keskkond ja elurikkus on hoitud, toidusektori ettevõtted on edukad ning maa- ja rannakogukonnad on elujõulised

ALAEESMÄRK

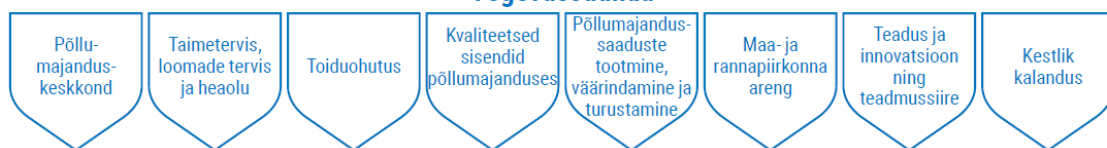
Tark ja kestlik põllumajandus, toidutootmine ja maaelu ning ohutu toit ja hoitud keskkond

ALAEESMÄRK

Kestlik kalandus, mis tagab kalandusvaldkonna konkurentsivõime ja kalavarude jätkusuutliku majandamise

Tegevussuunad

Horisontaalsed arendusteemad

Biomajandus, eksport, keskkond ja maapiirkonna terviklik areng,

samuti võrdsed võimalused ja hea riigivalitsemine, sh: teadmispõhine kaasav poliitika- ja õigusloome, sihtrühmade teadlikkuse tõstmine, kvaliteetsete avalike teenuste osutamine, tõhus riskijuhtimine ning IT-haldus ja terviklikud järelevalve süsteemid (sh strateegiliste riskide hindamine, toiduohutus, selge vastutus jm).

PõKa 2030 kaheksas tegevussuund on kestlik kalandus, mis sisaldab nelja eesmärki:

- keskkonnateadlikult ja jätkusuutlikult kalavarusid majandades on kalavarud heas seisus;
- keskkonnateadliku harrastuspüügi kasv;
- kalandus- ja vesiviljelussektor on jätkusuutlik ja konkurentsivõimeline;
- kalandus- ja vesiviljelussektori toodang on kvaliteetne, kõrge lisandväärtuse ja suure ekspordipotentsiaaliga.

Tulemusvaldkond „Põllumajandus ja kalandus“ on seotud tulemusvaldkonnaga "Keskkond".

Ühisprogrammi dokument koosneb ühest meetmest ja viiest tegevusest. Maaeluministerium vastutab kutselise kalapüügi, vee-elusressursside töötlemise, vesiviljeluse tegevuste ja teenuste eest ning koostöös Keskkonnaministeriumiga töötab välja Euroopa Merendus-, Kalandus- ja Vesiviljelusfondi (EMKVF) 2021-2027 rakenduskava ja selle keskkonnakaitsemeetmed. Keskkonnaministerium vastutab kalavarude haldamise ja kaitse, kutselise kalapüügi võimaluste kehtestamise ning harrastuspüügi korraldamisega seotud tegevuse ja teenuste eest. Ühisprogrammi ja meetme tasandi mõõdikute kogumise tagab vastutusalast olenevalt üks või teine ministerium.

MeM on kaardistanud kutselise kalapüügi ning vee-elusressursside töötlemise ja turustamise teenuste protsesse ning 2021. aasta lõpuks on kavas koostada vesiviljeluse teenuste protsesside kaardistus.

Kalanduse programmi MeM eelarve tulude maht on 95 979 345 € ning kulude, mitterahaliste kulude ja investeeringute maht on 104 043 878 € (Tabel 2). KeM eelarve tulude maht on 6 189 920 € ning kulude, mitterahaliste kulude ja investeeringute maht on 19 930 231 € (Tabel 3). Ministeriumid avalikustavad dokumendi oma kodulehel 15 tööpäeva jooksul pärast seda, kui Riigikogu on riigieelarve vastu võtnud. Ühisprogrammi uuendatakse igal aastal RES protsessi käigus või

vastavalt vajadusele. Ühisprogrammi eelarvet seiratakse kord kvartalis ning tegevusi kord poolaastas.

Programmi rahastamiskava koostamisel lähtutakse riigieelarve seadusest ja selle rakendusaktidest. Rahastamiskava sisaldab kulu (sh välisvahendeid). Programmi rahastamiskava esitatakse kuluarvestuse infosüsteemis (KAIS). Struktuurivahenditega seotud muudatusi kajastatakse EMKF 2014–2020 perioodil ja EMKVF 2021-2027 perioodil toetuse andmise tingimuste käskkirjades. Mõlemad ministriumid koostavad igal aastal ühisprogrammi rakendamise kohta eraldi tulemusaruande, mis esitatakse Rahandusministeeriumile riigi eelarvestrateegia koostamiseks hiljemalt 1. märtsiks.

3 Programmi eesmärk, määdikud ja eelarve

Programmi eesmärk on kestlik kalandus, mis tagab kalandusvaldkonna konkurentsivõime ning kalavarude jätkusuutliku majandamise. Programmi eesmärgi saavutamist jälgitakse järgmiste määdikute abil.

Tabel 1. Programmi määdikud koos algtasemetega ja sihttasemetega aastate kaupa

Määdik, sh allikas	Algtase (2020)	Sihttase (2022)	Sihttase (2023)	Sihttase (2024)	Sihttase (2025)
Heas seisus varud, %/Keskkonnaministeerium	39	53	60	61	61
Lisandväärtus töötaja kohta ettevõttes, mis tegelevad kalandusega (kutseline kalapüük, vesiviljelus ja kala töötlemine), €/Statistikaamet	28 751 (2019)	29 000	28 500	29 000	29 500
Töökohtade arv ettevõttes, mis tegelevad kalandusega (kutseline kalapüük, vesiviljelus ja kala töötlemine), Statistikaamet	1991 (2019)	1857	1850	1855	1875

Ühisprogrammi eelarve koosneb Maaeluministeeriumi ja Keskkonnaministeeriumi viie tegevuse eelarvest.

Tabel 2. Maaeluministeeriumi eelarve (tegevused 1–4)

Eelarve jaotus	2021 kinnitatud eelarve	2022 eelarve	Muutus €	Muutus %	2023 eelarve	2024 eelarve	2025 eelarve
Kulud, €	-27 721 864	-28 240 648	-518 784	2%	-17 292 912	-11 158 193	-16 760 806
... sh välisloetused ja kaasrahastus, €	-25 609 656	-25 599 617	-10 039	0,04%	-14 636 598	-8 500 000	-14 100 000

Investeeringud, €	-43 708	-47 985	-4 277	10%	-47 985	-47 985	-47 985
... sh välistoetused ja kaasrahastus	0	0	0	0%	0	0	0
Mitterahalised kulud, €	-687 328	-413 833	274 284	4%	-441 745	-441 745	-441 745

Tabel 3. Keskkonnaministeeriumi eelarve (tegevus 5)

Eelarve jaotus	2021 kinnitatud eelarve	2022 eelarve	Muutus €	Muutus %	2023 eelarve	2024 eelarve	2025 eelarve
Tulud, €	2 353 052	1 798 399	-554 653	-24%	1 772 958	831 411	820 000
Kulud, €	-5 668 389	-5 746 743	-78 354	1%	-5 545 445	-4 421 871	-4 403 248
... sh välistoetused ja kaasrahastus, €	-1 483 052	-1 083 399	399 653	-27%	-1 123 073	-12 390	0
Investeeringud, €	-110 381	-188 299	-77 918	71%	-151 196	-151 196	-77 608
... sh välistoetused ja kaasrahastus	0	0	0		0	0	0
Mitterahalised kulud, €	-134 814	-134 052	762	-1%	-101 413	-94 351	-94 090

Teenuste maksumus kujuneb teenuse osutamisega seotud otsestest kuludest (nt inimestele suunatavad toetused või teenuskohtade ülalpidamine) ja kaudsetest kuludest (teenust osutava asutuse personali- ja majanduskulud). Struktuurivahenditest rahastatavate teenuste puhul on eraldi välja toodud see osa teenuse otsekulust, mida rahastatakse struktuurivahenditest. Investeeringute eelarvet kajastatakse programmi, meetme ja tegevuse tasemel. Programmide teenuste hinnas sisaldub põhivara kulum. Teenuse hindades kajastatakse amortisatsioonikulu selleks, et kanda investeering kuluks soetatava põhivara kasuliku eluea jooksul. Põhivara kulum kajastatakse programmi, meetme ja tegevuse tasemel mitterahalistes kuludes.

Olulised tegevused Maaeluministeeriumi valitsemisalas 2022-2025 eesmärkide täitmiseks:

- Luuakse tingimused merevesiviljeluse arenguks. Selleks, et merevesiviljeluse areng ei tooks kaasa olulist negatiivset mõju merekeskkonnale, on vajalik välja töötada ja rakendada merevesiviljeluse arengut võimaldavad keskkonna leevendus- ja kompensatsioonimeetmed.
- Kutselise kalapüügi lubade taotlemise ja kalapüügiga seonduvate andmete esitamise lihtsustamiseks ettevõtjatele juurutatakse andmete esitamiseks elektroonilised lahendused. Tänapäevaste infotehnoloogiliste lahenduste ja elektroonilise andmevahetuse parendamise toel väheneb ettevõtjate ja kalandus-administratsiooni halduskoormus, paraneb andmete kvaliteet ja ühtlasi muutub tõhusamaks ka järelevalve ebaseadusliku tegevuse üle. Samuti jätkatakse uuenduslike tehnoloogiliste lahenduste väljatöötamist vee-elusressursi väärindamiseks ja paremaks kasutamiseks, sh ettevõtete koostöö soodustamist teadus- ja arendusasutustega.

- Vee-elusressursside väärimdamisel väärtusahelas kõrgema lisandväärtusega toodete tootmise soodustamine. Majanduslikult elujõulisema ja konkurentsivõimelisema kalandussektori arenguks on jätkuvalt vajalik pöörata tähelepanu lisandväärtuse kasvule läbi tootearenduse ja tehnoloogilise võimekuse suurendamise, mis tagab kohalike ja seni kasutamata vee-elusressursside (sh töötlemisjääkide) efektiivsema kasutamise. Veeelusressursside väärimdamiseks uuenduslike tehnoloogiliste lahenduste väljatöötamisel jätkatakse ettevõtete koostöö toetamist teadus- ja arendusasutustega, sh rahvusvaheliselt.
- Ranna- ja siseveekogude püügisektori konkurentsivõime tõstmiseks edendatakse ühistegevust püütud saagile lisandväärtuse andmisel ja toodangu turustamisel. Kogukonna juhitud kohalikul arengul põhinev lähenemine edendab kalurite omavahelist koostööd ja ühistegevust nii sektori sees kui ka laiemalt kalanduspoliitika kujundamisel.
- Soodustatakse keskkonnahoidlikku tootmist bioloogiliste ressursside säästlikuks kasutamiseks, toetades tootearenduse ja tehnoloogilise võimekuse suurendamist.
- Viiakse ellu vesiviljeluse tauditõrjeprogramm kalahaiguste tõrjumiseks ja seireks. Tauditõrjeprogrammiga saavutatav taudivaba staatus loob ettevõtjatele paremad tingimused kauplemiseks.
- Kala kodumaise tarbimise suurendamiseks jätkatakse üleriigiline kalapüügi- ja vesiviljelustoodete tutvustamise ja teavitamise kampaaniaga, mis pöörab tähelepanu kõikidesse vanusegruppidesse kuuluvate elanike kalatoodete tarbimise olulisusele ning aitab kaasa Eesti kala väärimdamisele ja turustamisele.

Olulised tegevused Keskkonnaministeeriumi valitsemisalas 2022-2025 eesmärkide täitmiseks:

- Kalavarude hea seisundi saavutamiseks ja säästlikuks kasutamiseks kavandatakse liigse püügikoormusega piirkondades vähendada kasutada lubatud püügivahendite arvu ning ajakohastada kalavarude kaitsemeetmeid (alammõõdu korrigeerimine, ajalis-ruumilised piirangud, selektiivset püüki toetavad meetmed). Selleks rakendatakse teadmispõhise lähenemise, tuginedes otsuste tegemisel kalavarude seisundi hindamisele ja teadussoovitustele.
- Kalavarude taastamisemeetmete rakendamine - rändeteede avamine (paisude ja ummistunud jõgede suudmetes kaladele läbipääsud kudealadele); elupaikade ja koelmute taastamine; ohustatud kalaliikide asustamine.
- Elektrooniliste infosüsteemide täiendamine. Ebaseadusliku kalapüügi vähendamiseks täiendatakse järelevalve elektroonilise kontrollimise võimalusi ning kaasatakse vabatahtlikke kudealade kaitsmisel. Harrastuskalapüügi edendamiseks ajakohastatakse infosüsteemi (TEHA), et lubade väljastamine ja andmete esitamine oleks ladusam.
- Harrastuspüügi taristute toetamine, mis tõstab teenuse kvaliteeti ja populaarsust ning vähendab keskkonnakasutusest tingitud mõjusid loodusele.
- Harrastuskalastajate keskkonnateadlikkuse tõstmine.

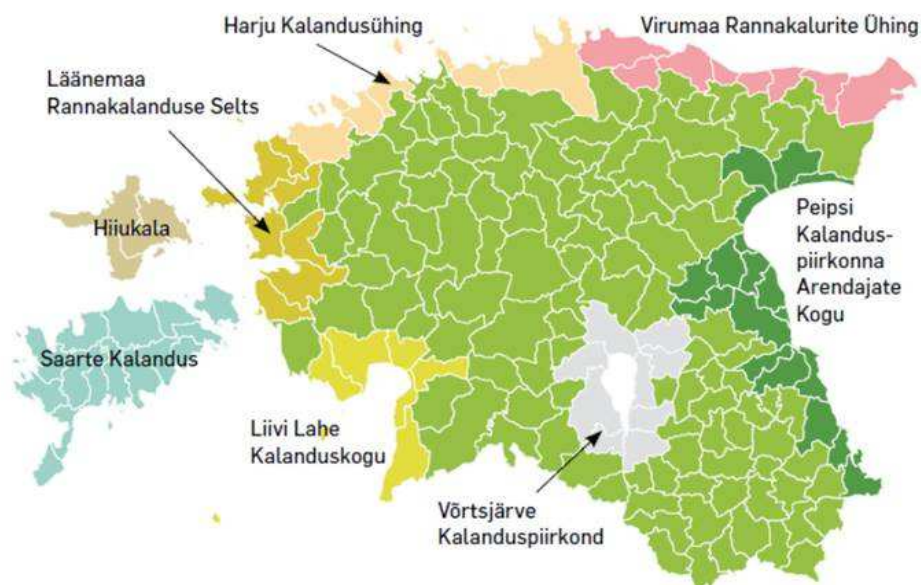
4 Olukorra lühianalüüs

Majanduslikult elujõulise ja konkurentsivõimelise kalandussektori arenguks pööratakse tähelepanu lisandväärtuse kasvule nii kutselise kalapüügi, vee-elusressursside töötlemise kui ka vesiviljeluse

sektoris. Selleks toetatakse nii püütud kala kui ka vesiviljeluse toodangu väärindamist ja seni kasutamata vee-elusressursside efektiivsemat kasutamist. Nende eesmärkide saavutamiseks toetatakse tootearendust ja uuenduslike tehnoloogiliste lahenduste väljatöötamist läbi ettevõtete koostöö teadus- ja arendusasutustega ning Eesti teadlaste osalemist rahvusvahelises teaduskoostöös.

Majanduslikult olulistest kalavarudest on alla poole praegu heas seisus. Kalavarude hea seisundi saavutamiseks on vaja vähendada püügikoormust nende kalavarude kasutamisel, mis ei ole heas seisundis (eelkõige ahven ja koha). Samuti on vaja ajakohastada kalavarude kaitsemeetmeid. Kalavarude looduslikuks taastumiseks taastatakse kalade elupaiku ja kudealasi ning avatakse kalanduse seisukohalt olulistele jõgedele rajatud paisudel ja ummistunud jõe suudmetes kalade läbipääsud kudealadele. Ohustatud kalaliikide varude taastamiseks asustatakse veekogudesse kalade noorjärke. Lisaks on kalavarude hea seisundi ja säästliku kasutamise tagamiseks vaja parandada järelevalvesüsteeme ning ebaseadusliku kalapüügi vähendamiseks täiendada järelevalve elektroonilisi kontrollimise võimalusi.

Ranna- ja siseveekogude kalapüügi- ja vesiviljelussektori konkurentsivõime tõstmiseks on vaja edendada ühistegevust toodangule lisandväärtuse andmisel ja toodangu turustamisel ning parema koostöö tagamiseks ettevõtete vahel tuleb jätkata teavitus-, koolitus- ja nõustamistegevustega. Arvestades ranna- ja siseveekogude kalapüügi hooajalisust ja madalat tulusust, on selles sektoris vaja tähelepanu pöörata tegevuste mitmekesistamisele. Ranna- ja siseveekogude kalanduse arendamisel on häid tulemusi andnud sektori toetamine läbi kogukonna juhitud kohaliku arengu põhise lähenemise, mis samuti edendab kalurite omavahelist koostööd ja ühistegevust (joonis 1).

Joonis 1. Kalanduspiirkonnad

Kalandussektori ettevõtete investeeringute soodustamiseks toetatakse keskkonnasõbralike ja energiasäästlike tehnoloogiate kasutuselevõttu, soosides ressursside tõhusamat kasutamist. Kalatöötlemis- ja vesiviljelussektoris tegutsevatele mikro- ja väikeettevõtjatele, kellel on olnud madal omafinantseeringuvõime, ja väikeste ja keskmiste suurustega ettevõtetele (VKE), kellel on

olnud raske saada pikaajalisi laene, võimaldatakse turutõrgete leevendamiseks ligipääsu laenurahale.

Tööjõu vananemine, erialaspetsialistide ja oskustööjõu nappus ning kalandussektori vähene atraktiivsus noorte silmis vajab sektori kestlikkuse tagamisel terviklikku käsitlust. Sektori atraktiivsuse tõstmiseks on vaja jätkata valdkonnast positiivse kuvandi loomist ning tõhustada koostööd teadus- ja haridusasutuste, ettevõtete ning administratsiooni vahel.

Nii kalavarude hea seisundi saavutamiseks kui ka kalandussektori konkurentsivõime tõstmiseks vajalikke tegevusi rahastatakse peamiselt Euroopa Merendus- ja Kalandusfondi (EMKF) 2014-2020 vahenditest ning tulevikus ka Euroopa Merendus-, Kalandus- ja Vesiviljelusfondi (EMKVF) 2021-2027 vahenditest. Mitmesuguseid harrastuskalapüügi tugevdamise meetmeid ja kalanduse teadlikkuse tõstmise tegevusi rahastatakse ka Keskkonnainvesteeringute Keskuse kaudu. Lõhelistele rändeteede avamist kalanduslikult olulistele jõgedele rajatud paisudel on seni rahastatud Euroopa Liidu Ühtekuuluvusfondi vahenditest. Seetõttu võib Euroopa Liidu tõukefondide vahendite oluline vähenemine seada ohtu sektori arendamiseks vajalike tegevuste jätkumise.

2020. aastal COVID-19 levikust tingitud müügikäibe vähenemise tõttu fokusseeriti EMKF toetusmeetmeid müügikäibe vähenemise hüvitamisele kalapüügi- ja vesiviljelustoodete tootmise ning töötlemisega tegelevatele ettevõtjatele. Erakorralistest olukordadest tingitud sektori tarneraskuste leevendamiseks pööratakse EMKVF toetusmeetmete kavandamisel tähelepanu ka riskijuhtimismeetmetele. 2021. aastal keskendutakse EMKVF 2021-2027 rakenduskava väljatöötamise raames uue finantsperioodi toetusmeetmete kavandamisele. Seoses Euroopa Liidu (EL) 2021-2027 finantsperioodi rakendamise aluseks oleva EL struktuurifondide üldsätete määruse ja EMKVF 2021-2027 alusmääruse eeldatava jõustumisega ajavahemikul aprill-juuni 2021, kavandame EMKVF 2021-2027 rakenduskava Vabariigi Valitsusele ja seejärel Euroopa Komisjonile heaks kiitmiseks esitamist 2021. aasta IV kvartalis. EMKVF 2021-2027 rakenduskava elluviimise aluseks oleva kalandusturu korraldamise seaduse eelnõu Vabariigi Valitsusele heaks kiitmiseks esitamist kavandame 2021. aasta detsembris. Arvestades rakenduskava läbirääkimisteks Euroopa Komisjoniga 2022. aasta esimesel poolaastal ja EMKVF rakendamiseks vajalike siseriiklike õigusaktide jõustamiseks kuluvat aega kavandame esimeste EMKVF 2021-2027 toetusmeetmete avanemist 2022. aasta teise poolde. EMKF 2014-2020 rakenduskava elluviimine jätkub kuni 2023. aastani, arvestusega, et kõik toetatavad tegevused peavad olema lõpetatud ja kuludokumendid esitatud 30. juuniks 2023. aastal.

5 Meetmed, tegevused ja teenused

5.1 Kestlik kalandus

Meetme eesmärk on kestlik kalandus, mis tagab kalandusvaldkonna konkurentsivõime ning kalavarude säästliku majandamise.

Tabel 4. Meetme mõõdikud

Mõõdiku nimi	Algtase (2019)	Sihttase (2022)	Sihttase (2023)	Sihttase (2024)	Sihttase (2025)
--------------	-------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------

Kutselise kalapüügi lisandväärtus sektori töötaja kohta, €	48 689	56 500	57 000	57 500	58 000
Vesiviljeluse lisandväärtus sektori töötaja kohta, €	27 486	24 400	24 600	24 800	25 000
Tulemiga „vastab nõuetele“ kontrollide osakaal kalakaitses, %	73	tase ei ole langenud	tase ei ole langenud	tase ei ole langenud	tase ei ole langenud
Majanduslik mõju (sotsiaalmajanduslik mõju) harrastaja kohta aastas, €	278	278	278	320	320

5.1.1 Kutseline kalapüük

Programmi tegevuse eesmärk on tagada elujõuline ja konkurentsivõimeline kutseline kalapüügisektor.

Poliitika kujundamise ja elluviimise kaudu loome tingimused elujõulise ja konkurentsivõimelise kutselise kalapüügisektori arenguks, mis põhineb piiratud loodusliku kalavaru kasutamisel. Sektori sellise arengu eelduseks on heas seisus kalavarud.

Eesti kutselise kalanduse kogusaagist saadakse püügil rannavetest ja siseveekogudest alla 20%. Statistikaameti andmetel on 140 kutselise kalapüügiga tegelevas ettevõttes töotajaid kokku 607. Ranna- ja siseveekogude kutselisel kalapüügil, kus peamiselt tegutsevad füüsilisest isikust ettevõtjad, on kutselise kalapüügi luba antud 1576 ettevõtjale, kelle lubadele on kantud kokku 2370 kalurit. Läänemere traalpüügi- ja kaugpüügisektoris, kus saadakse enam kui 80% kogu Eesti väljapüügist, tegutseb 25 ettevõtet ja kokku ligikaudu paarsada kalurit. Kuna ranna- ja siseveekogude kalanduses on kasutada oleva kalavaru kohta püügiga tegelevate isikute arv suur, siis püügist saadav keskmine tulu ühe isiku kohta on madal ning kalapüük ei ole enamikule ranna- ja siseveekogude kaluritele ainsaks sissetulekuallikaks (ligikaudu kolmandik loa omanikest püüab alla 200 kg kala aastas). Piiratud kalavaru tingimustes tagab oskusteabe ja traditsioonide kestmise, konkurentsivõime püsimise ning ettevõtjate tehtud investeeringute järjepidevuse ajaloolisel püügiõigusel põhinev kalapüügivõimaluste jaotussüsteem. Ranna- ja siseveekogude kalapüügis otsime jätkuvalt võimalusi, kuidas tasakaalustada püügikoormust ja kutselise kalapüügiga tegelevate arvu kasutada oleva kalavaruga. Ranna- ja siseveekogude kalurite püügist sõltuva sissetuleku suurendamiseks toetame tegevuste mitmekesistamist ja lõimimist sinise majanduskasvu (sinine majanduskasv on pikaajaline strateegia, mis toetab säästvat majanduskasvu mere- ja merendussektoris tervikuna) teiste valdkondadega (nt rannikuturism, merebiotehnoloogia). Keskmine palk kutselise kalapüügi ettevõtetes 2019. aastal moodustab 81,8% Eesti keskmisest.

Kutselise kalapüügiga tegelevate ettevõtete majandusnäitajate parandamiseks toetame oma püütud saagi väärimist ja otseturustamist. Samuti jätkame uuenduslike tehnoloogiliste lahenduste väljatöötamist vee-elusressursi väärimiseks ja paremaks kasutamiseks, soodustades selle saavutamiseks ettevõtete koostööd teadus- ja arendusasutustega. Teadmispõhisema poliitika kujundamisele aitab kaasa osalemine rahvusvahelistes

teaduskoostöö võrgustikes JPI Oceans ja SCAR-Fish ning raamprogrammi „Euroopa horisont“ missioonivaldkonna „Terved ookeanid, mered, ranniku- ja siseveed“ tööühmas.

Ühtlasi toetame Eesti teadlaste osalemist rahvusvahelises teaduskoostöös ERA-NET Cofund BlueBio's ja ERA-NET Cofund Blue Economy's läbi rakendusüuringute programmi.

Kalasadamate ja lossimiskohtade väljaarendamise toetamisega loome eeldused selleks, et maale toodav kala oleks kvaliteetne ning mitut eesmärki täitvad kalasadamad teeniksid tagasi vähemalt osa ülalpidamisega seonduvatest kuludest. Kalapüügiga kaasnevate kulutuste vähendamiseks toetame investeringuid kalalaevade energiatõhususe suurendamiseks.

Ranna- ja siseveekogude püügisektori konkurentsivõimet toetame sellega, et edendame ühistegevust püütud saagile lisandväärtuse andmisel ja toodangu turustamisel; Läänemere traalpüügisektoris toimib selline lähenemine juba praegu hästi selleks loodud tootjaorganisatsioonide toel. Ranna- ja siseveekogude püügisektoris on praeguseks loodud üks tootjaorganisatsioon ning sellises vormis ühistegevust tuleb selles sektoris edendada ja toetada ka edaspidi. Samuti jätkame ranna- ja siseveekogude kalanduse arendamist läbi kogukonna juhitud kohalikul arengul põhineva lähenemise, mis edendab kalurite omavahelist koostööd ja ühistegevust nii sektori sees kui ka laiemalt kalanduspoliitika kujundamisel. Kalapüügi optimaalseks korraldamiseks on Peipsi, Lääni- ja Pihkva järvel üheks võimaluseks majanduslikult olulisemate kalaliikide püügivõimaluste jaotamisel püügivahendite piirarvu jaotamisele lisaks aastase lubatud saagi jaotamine väljapüügimahuna püügivahendite kohta. Muudatus võimaldab püügiõiguse omanikel stabiilsemat püügivõimaluste kasutust.

Tööjõu vananemine ja kutselise kalapüügi vähenemine atraktiivsus noorte jaoks vajab sektori kestma jäämise tagamiseks sektorist positiivse kuvandi loomist ja tõhusamat koostööd teadus- ja haridusasutuste, ettevõtete ning administratsiooni vahel. Kalapüügisektori ettevõtete omavahelise parema koostöö tagamiseks ja konkurentsivõime suurendamiseks jätkame teavitus-, koolitus- ja nõustamistegevustega Kalanduse Teabekeskuses. Samuti toetame koolitus- ja praktikatoetuse kaudu ettevõtteid, kes pakuvad kalapüügiharidust omandavatele õpilastele koolitus- ja praktikavõimalusi.

Selleks, et muuta kutselise kalapüügi lubade taotlemist ja püügiga seonduvate andmete esitamist ettevõtjatele lihtsamaks, on vaja jätkata elektrooniliste lahenduste parendamist ja juurutamist. Eriti alakasutatud on tänapäevaste elektrooniliste lahenduste potentsiaal kutselise ranna- ja siseveekogude kalapüügi aruandluses, kus e-lahenduste olemasolust hoolimata tehakse elektrooniliselt alla 25% kõikidest toimingutest. Kavandame ranna- ja siseveekogude kalapüügil järk-järgulist üleminekut üksnes elektroonilisele andmeesitusele. Tänapäevaste infotehnoloogiliste lahenduste ja elektroonilise andmevahetuse parendamise toel saame vähendada ettevõtjate ja kalandus-administratsiooni halduskoormust, suurendada andmete töötluskiirust, parandada andmete kvaliteeti ja tõhustada operatiivset järelevalvet.

Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada Põllumajanduse Registrate ja Informatsiooni Amet ning Põllumajandus- ja Toiduamet. PTA peamisteks teenusteks on kutselise kalapüügi korraldus ja turukorralduse järelevalve, PRIA korraldab riiklike ning EMKF toetuste andmist ja toetustega seotud järelevalvet.

Tabel 5. Programmi tegevuse mõõdikud

Möödiku nimi	Algtase (2019)	Sihttase (2022)	Sihttase (2023)	Sihttase (2024)	Sihttase (2025)
Ranna- ja sisevete kalapüügi sektoris hõivatute keskmine vanus	53,4	54	54	54	54
Kutselise kalapüügi ettevõtete töökohtade arv	607	535	530	525	520
Kutselise kalapüügi ettevõtete keskmine palk (suhe Eesti keskmisesse), %	81,8	98,3	98,4	98,5	98,5
Kutselise kalapüügi ettevõtete müügitulu, €	70 392 500	65 100 000	65 400 00	65 700 000	66 000 000

5.1.2 Vee-elusressursside töötlemine ja turustamine

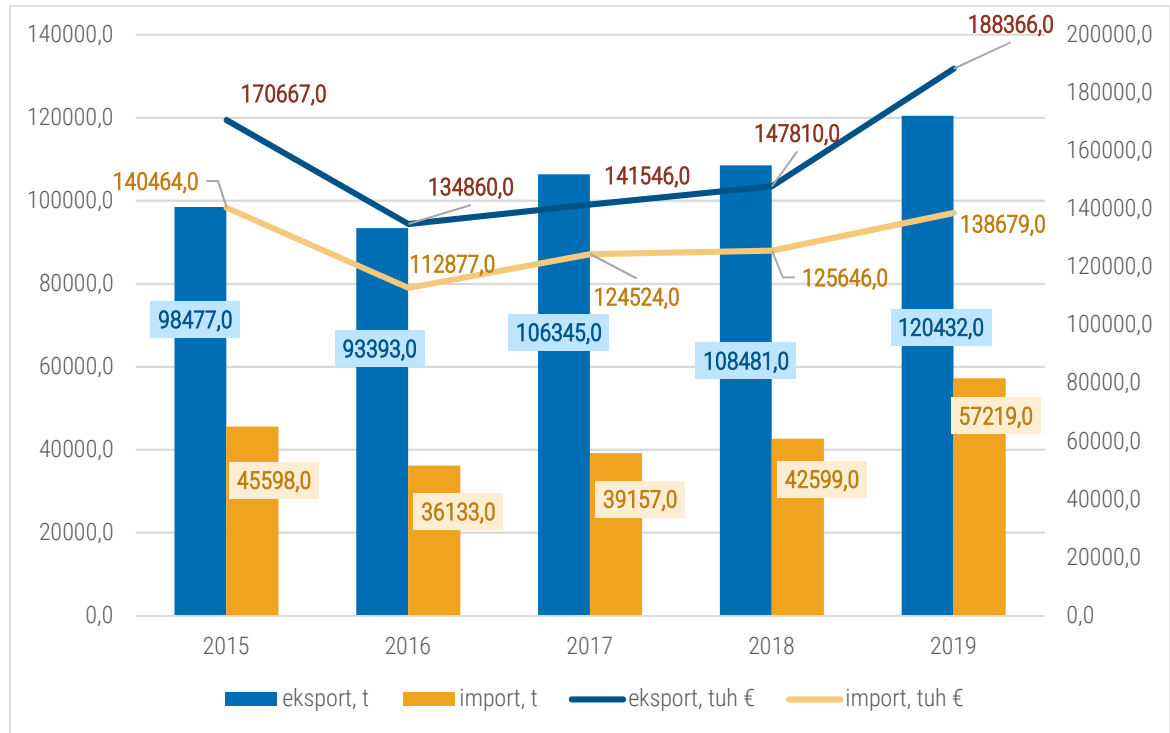
Programmi tegevuse eesmärk on kalandus- ja vesiviljelussektori kvaliteetne, kõrge lisandväärtuse ja suure ekspordipotentsiaaliga toodang.

Poliitika kujundamise ja rakendamise kaudu loome tingimused majanduslikult elujõulisema ja konkurentsivõimelisema kalatöötlemissektori arenguks, pöörates enim tähelepanu lisandväärtuse kasvule läbi tootearenduse ja kaasates selle saavutamiseks senisest enam teaduspotsentiaali. Bioloogilise ressursi säästlikust kasutamisest lähtudes soodustame keskkonnahoidlikku töötlemist, toetades tootearendusliku ja tehnoloogilise võimekuse suurendamist kohalike ja seni kasutamata vee-elusressursside (sh töötlemisjääkide) efektiivsema kasutamise kaudu, liikudes seejuures väärtusahelat pidi kõrgema lisandväärtusega toodete tootmise poole. Selleks toetame vee-elusressursside väärdamise uuenduslike tehnoloogiliste lahenduste väljatöötamist läbi ettevõtete koostöö teadus- ja arendusasutustega. Ühtlasi toetame Eesti teadlaste osalemist rahvusvahelises teaduskoostöös ERA-NET Cofund BlueBio's ja ERA-NET Cofund Blue Economy's läbi rakendusuringute programmi.

Eestis on kalatarbimine viimase kolme aastaga langenud, jäädes elaniku kohta 15 kg ni aastas. Eesti kalatoodetega isevarustatuse tase oli 2019. aastal 435%, mida mõjutab ka kutselise kalapüügi sektori püügivõimaluste vähenemine. Kvaliteetse ja kõrge lisandväärtusega kala- ja vesiviljelustoodang, tarbijateadlikkuse kasv ja kalavarude kestlik majandamine loovad eeldused toodete tarbimise suurendamiseks. Siseriikliku kalatarbimise suurendamiseks algatasime 2021. aasta alguses teavituskampaania kalatoodete tarbimise propageerimiseks, mis kestab 2023. aasta märtsini.

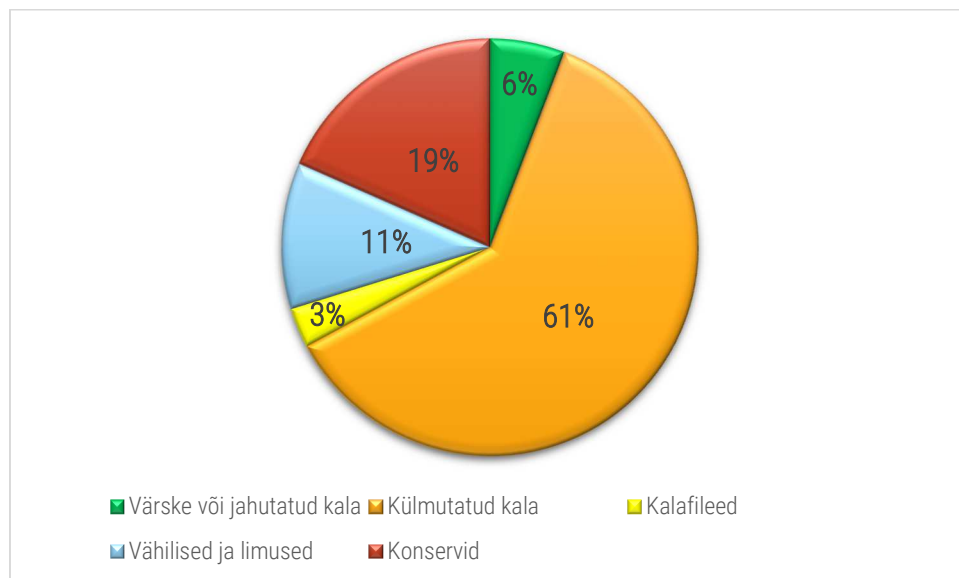
Kuna Eestis püütakse kala neli korda rohkem, kui siin ära tarbitakse, siis sõltub kalapüügisektori majanduslik kestlikkus paljuski ekspordist, kus oluliste turgude äralangemine võib vähendada sektori tulusust. Nii näiteks vähenes kilu- ja räimepüügisektori tulusus, kui Venemaa turule kehtestati ekspordipiirangud (joonis 2). COVID-19 levikust tingituna on 2020. aastal vähendanud Euroopa suunaline eksport eeskätt magevee kalade (koha; ahven) töötlemisega tegelevatel ettevõtjatel, kuna HoReCa nõudlus langes ära. Samuti on vähenenud ka kilu- ja räime ekspordi

kogused, kus turu üle pakkumise ning hinnalanguse vältimiseks on sektor pidanud leidma alternatiivseid turge toodangule.

Joonis 2. Kalapüügi- ja vesiviljelustoodete kogu ekspordi- ja impordidünaamika 2015-2019

Külmutatud kala osakaal Eesti päritolu kalatoodete ekspordis on üle 60%, mistõttu on vajadus toodete mitmekesistamise ja tootearenduse järele (joonis 3).

Joonis 3. Eesti päritolu müüdud kalatoodete osakaal kogu kalatoodete müügis 2019. aastal

Töajõu vananemine, erialaspetsialistide ja oskustöajõu nappus ja kalatöötlemise valdkonna vähene atraktiivsus noorte silmis vajab sektori kestlikkuse tagamisel terviklikku käsitlust. Soodustame valdkonnast positiivse kuvandi loomist ning tõhusamat koostööd teadus- ja haridusasutuste,

ettevõtete ja administratsiooni vahel (sh õppekavade kaasajastamisel, täiendusõppe korraldamisel ning vajalike erialaspetsialistide koolitamisel). Samuti toetame koolitus- ja praktikatoetuse kaudu ettevõtteid, kes pakuvad kalatöötlemise valdkonnas haridust omandavatele õpilastele koolitus- ja praktikavõimalusi.

Sektoris tegutsevatel mikro- ja väikeettevõtjatel on olnud madal omafinantseeringuvõime, samuti on raskendatud VKE-de ligipääs pikaajalistele laenudele. Selliste turutõrgete leevendamiseks võimaldame ligipääsu laenuvahale.

Jätkuva nõudluse rahuldamiseks kalapüügi- ja vesiviljelustoodete järele maailmas ja Eesti kalatoodetega isevarustatuse kõrge taseme juures soodustame kvaliteetse ja kõrge lisandväärtusega ning suure ekspordipotentsiaaliga toodete tootmist. Ühe teenusena aitame kaasa uute turgude leidmisele ja vähendame võimalikke riske peamistel sihtturgudel.

Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada Põllumajanduse Registrate ja Informatsiooni Amet ning Põllumajandus- ja Toiduamet.

Tabel 6. Programmi tegevuse mõõdikud

Mõõdiku nimi	Algtase (2019)	Sihttase (2022)	Sihttase (2023)	Sihttase (2024)	Sihttase (2025)
Eksporditavate toodete koguväärtus, €	147 969 336	134 000 000	138 000 000	145 000 000	148 000 000
Kalandustoodete tarbimine Eestis, (kg inimese kohta)	15	19,5	20	20	20,5
Kalatöötlemise lisandväärtus sektoris töötaja kohta, €	17 786 (2018)	18 000	18 030	18 360	18 500

5.1.3 Vesiviljelus

Programmi tegevuse eesmärk on tagada elujõuline ja konkurentsivõimeline vesiviljelussektor.

Poliitika kujundamise ja rakendamise kaudu loome tingimused majanduslikult elujõulise ja konkurentsivõimelise vesiviljeluse arenguks. Tähelepanu tuleb enim pöörata tootlikkuse tõstmisele, uute liikide kasvatusele, toodangu mahu- ja lisandväärtuse kasvule. Selleks soodustatakse valdkonna teadus- ja arendustegevust. Teadmispõhisema poliitika kujundamisele aitab kaasa ka osalemine mitmesugustes rahvusvahelistes teaduskoostöö võrgustikes, nagu näiteks JPI Oceans, SCAR-Fish, raamprogrammi „Euroopa horisont“ missioonivaldkonna „Terved ookeanid, mered, ranniku- ja siseveed“ tööühmas ja Interregi projektis Grass.

Ühtlasi toetame Eesti teadlaste osalemist rahvusvahelises teaduskoostöös ERA-NET Cofund BlueBio's ja ERA-NET Cofund Blue Economy's läbi rakendusuringute programmi.

Toodangu suurenev maht aitab rahuldada töötajate senist toorainevajadust ja siseturu nõudlust kasvatatavate liikide järele. Suurema toodangumahu saavutamine lubab ettevõtetel siseneda kindlamini ka turgudele ja turusegmentidesse, kus oodatakse stabiilseid tarneid. Konkurentsivõime tõstmiseks pöörame senisest enam tähelepanu toodangu väärdamisele ning kasvatustehnoloogiatele. Vesiviljelussektori kvaliteetse toodangu suurendamisel tagame valdkonnas tegutsejate konkurentsivõime Läänemere piirkonnas ning hea keskkonnaseisundi säilimise tootmise intensiivistumisel. Toetame keskkonna- ja energiasäästlike tehnoloogiate kasutuselevõttu, soosides ressursside efektiivsemat kasutust. Aitame kaasa tootmismahtude kasvule ning muudame tootmise tõhusamaks või mitmekesisemaks.

Vesiviljeluse tasakaalustatud arengu soodustamiseks on senisest enam vaja teha koostööd ministeeriumite ja nende valitsemisalade asutuste vahel, sh merevesiviljeluse arendamisel, sest prognoositavat toodangu kasvu saame oodata merevesiviljeluse arvelt. Ühtlasi tuleb merevesiviljeluse arendamisel arvestada Läänemere keskkonnaseisundiga ning merealade planeerimisest ja keskkonnanahoiust lähtudes luua võimalusi koostoimeliste lahenduste tekkeks. Selleks, et tagada ettevõtjatele merevesiviljeluse arendamisel investeerimiskindlus, loome süsteemi, kus merevesiviljeluseks sobivatel aladel lubade saamise korraldab riigiasutus, andes seejärel need alad ettevõtjatele rendile, millega loome merevesiviljelusega alustavatele ettevõtjatele võimaluse tootmistegevusega koheselt alustada. Sellega vähendame ettevõtjatele hoonestuslubade taotlemiseks kuluvat aega.

Vesiviljelussektori ettevõtete omavahelise koostöö soodustamiseks ja konkurentsivõime parandamiseks jätkame teavitus-, koolitus- ja nõustamistevõimega Kalanduse Teabekeskuses. Samuti toetame koolitus- ja praktikatoetuse kaudu ettevõtteid, kes pakuvad vesiviljeluse valdkonnas haridust omandavatele õpilastele koolitus- ja praktikavõimalusi.

Sektoris tegutsevatel ettevõtjatel on olnud madal omafinantseeringuvõime. Samuti on olnud finantsvahendid sihtgrupile raskesti kättesaadavad. Selliste turutõrgete leevendamiseks võimaldame ligipääsu laenuvahale. Samuti avasime 2020. aastal uue toetusmeetme tootlike investeeringute toetamiseks vesiviljelussektoris.

Eesti vesiviljelussektori suur killustatus ja huvide lahknevus väikese toodangumahuga toodete ja tootmisviiside vahel pärsib tõhusat koostöövõimet nii erialaliitude kui ka tootjaorganisatsiooni raames. Ühistegevuse soodustamine on üks peamisi tegureid sektori elujõu ja konkurentsivõime tagamiseks.

Bioloogilise ressursi säästlikust kasutamisest lähtudes soodustame keskkonnahoidlikku tootmist, toetades tootearendusliku ja tehnoloogilise võimekuse suurendamist. Kvaliteetne ja kõrge lisandväärtusega vesiviljelustoodang ning tarbijateadlikkuse kasv loovad eeldused vesiviljelustoodete tarbimise suurendamiseks.

Vesiviljelussektori ettevõtetele paremate tingimuste loomiseks oma toodanguga kauplemisel viime ellu riikliku tauditõrjeprogrammi riigi tasemel taudivabaduse saavutamiseks.

Oodatavat tulemust aitab oma teenuste kaudu saavutada Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Amet ning Põllumajandus- ja Toiduamet.

Tabel 7. Programmi tegevuse mõõdikud

Mõõdiku nimi	Algtase (2019)	Sihttase (2022)	Sihttase (2023)	Sihttase (2024)	Sihttase (2025)
Vesiviljelus ettevõtete töökohtade arv	87 (2018)	112	120	130	150
Vesiviljelus ettevõtete keskmine palk (suhe Eesti keskmisesse), %	52,8 (2018)	53,6	53,7	53,8	55
Vesiviljelus ettevõtete müügitulu, €	4 200 000 (2018)	6 000 000	7 600 000	8 000 000	12 000 000
Vesiviljelussektori toodang, tonni	1062	1400	1800	2000	3000

5.1.4 Euroopa Merendus- ja Kalandusfondi keskkonnakaitsemeetmete rakendamine

Euroopa Merendus- ja Kalandusfondi keskkonnakaitsemeetmete rakendamise tegevus sisaldab nii Maaeluministeriumi kui ka Keskkonnaministeriumi ja tema valitsemisala asutuse poolt taotletavaid toetusi.

- Kalanduse kontrolli ja järelevalve toetus – saab kasutada nende tegevuste elluviimiseks, mis tagavad seire, kontrolli, õigus- ja haldusnormide täitmise, suurendades seejuures avaliku halduse suutlikkust ja tulemuslikkust täiendavat halduskoormust tekitamata ning lihtsustab kalapüügi andmete esitamist.
- Kalandusandmete kogumise toetus – saab kasutada nende tegevuste elluviimiseks, mis on vajalikud kalandusandmete kogumise, haldamise ja kasutamise toetamiseks ning ühise kalanduspoliitika rakendamiseks.
- Merekeskkonnateadmiste parendamise toetus – peamine eesmärk on panustada Eesti merestrategie meetmekava rakendamisesse.
- Merekeskkonna bioloogilise mitmekesisuse ja ökosüsteemide kaitse ning taastamise toetus – toetatakse kalade kudemistingimuste parandamist.

5.1.5 Kalavarude ja -püügi haldamise ja kaitse korraldamine

Programmi tegevuse eesmärk on saavutada olukord, kus kalavarude püügitingimused ja -võimalused on aja- ja asjakohased, kalavarud on kestlikult majandatud, harrastuspüük on korraldatud ja arendatud.

Kalavarude hea seisundi saavutamiseks ja säästlikuks kasutamiseks on liigse püügikoormusega piirkondades vaja oluliselt vähendada kasutada lubatud püügivahendite arvu ning ajakohastada kalavarude kaitsemeetmeid (alammõõdu korrigeerimine, ajalis-ruumilised piirangud, selektiivset püüki toetavad meetmed). Selleks rakendatakse teadmispõhist lähenemist, tuginedes otsuste tegemisel kalavarude seisundi hindamisele ja teadussoovitustele. Lõheliste rändeteede probleemi lahendamiseks avatakse kalanduse seisukohalt olulistele jõgedele rajatud paisudel ja ummistunud jõgede suudmetes kaladele läbipääsud kudealadele. Lisaks taastatakse elupaiku ning koelmuid, et tagada varude parem looduslik taastumine. Ohustatud kalaliikide varude taastamiseks asustatakse

veekogudesse kalade noorjärke, arvestades seejuures vajadusega säilitada looduses geneetiline mitmekesisus.

Kalavarude hea seisundi ja säästliku kasutamise tagamiseks parendatakse järelevalve süsteeme ja planeerimist olulisemate kalaliikide keeluaegadel, -kohtades, püügi- ja maaletulekukohtades, koostatakse kontrollkavad ning korraldatakse rahvusvahelisi ühisoperatsioone. Aastal 2022 alustatakse ettevalmistusi eksperimentaalse uuringu tuulikute müra mõju olulisusest räime rändele Eesti rannikumeres läbiviimiseks.

Ebaseadusliku kalapüügi vähendamiseks täiendatakse järelevalve elektroonilisi kontrollimise võimalusi ning arendatakse uusi, riskipõhist järelevalvet hõlbustavaid infotehnoloogilisi süsteeme ja rakendusi. Samuti parandatakse koostööd vabatahtlikega kudealade kaitsmisel. Selleks, et tõsta kalurite teadlikkust säästvast kalapüügist, kaasatakse neid erinevatesse kalavarude kaitse ja ebaseadusliku kalapüügi ohjamisega seonduvatesse tegevustesse. Harrastuskalapüügi edendamiseks ajakohastatakse infosüsteemi, et lubade väljastamine ja andmete esitamine oleks ladusam. Toetatakse harrastuspüügiks vajalike taristute rajamist, mis aitab tõsta teenuse kvaliteeti ja populaarsust ning vähendab keskkonnakasutusest tingitud mõjusid loodusele. Samuti on vajalik kasvatada harrastuskalastajate keskkonnateadlikkust.

Oodatavat tulemust aitab oma teenuste kaudu saavutada Keskkonnaamet. Lisaks on olulised partnerid teenuste elluviimisel Riigimetsa Majandamise Keskus ning Keskkonnainvesteeringute Keskus.

Tabel 8. Programmi tegevuse mõõdikud

Mõõdik	Algtase (2020)	Sihttase (2022)	Sihttase (2023)	Sihttase (2024)	Sihttase (2025)
Madalas seisus varude arv	23	18	15	15	15
Kalade rändetakistuste avamine lõheliste jõgedel (tk)	108 (2019)	115	120	120	125